Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JULIANE KOKOTT
2 päivänä kesäkuuta 2016 [1]

Asia C-185/15

Marjan Kostanjevec
vastaan
F&S Leasing, GmbH

(Ennakkoratkaisupyyntö – Vrhovno sodišče Republike Slovenije (ylin tuomioistuin, Slovenian tasavalta))

Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa — Asetus (EY) N:o 44/2001 — Ajallinen soveltamisala — Vastakanne, jossa esitetään perusteettomaan etuun liittyvä vaatimus — Sopimusta koskeva asia — Velvoitteen täytäntöönpanopaikka

I Johdanto

1. Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen tarkasteltavana on niin prosessuaalisesti kuin tosiseikoiltaankin varsin epätavallinen tapaus, josta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää unionin tuomioistuimelle erilaisia ennakkoratkaisukysymyksiä, jotka kaikki koskevat asetusta (EY) N:o 44/2001. [2]

2. Ennakkoratkaisukysymyksissä on kyse ensinnäkin siitä, voidaanko mainitussa asetuksessa tarkoitettuna vastakanteena pitää kannevaatimusta, jolla alun perin maksamaan tuomittu kuluttaja vaatii maksuvelvollisuuden määräävän toimen kumoamisen jälkeen vastapuolta palauttamaan hänen maksamansa summan perusteettomasti saadun edun perusteella. Toiseksi käsiteltävässä asiassa on kyse asetukseen (EY) N:o 44/2001 sisältyvien, kuluttajansuojaa koskevaa toimivaltaa ja sopimusta koskevassa asiassa velvoitteen täytäntöönpanopaikan perusteella määräytyvää toimivaltaa koskevien säännösten tulkinnasta.

3. Ennen varsinaisiin ennakkoratkaisukysymyksiin vastaamista unionin tuomioistuimen on lisäksi tarkasteltava sitä, voidaanko asetusta (EY) N:o 44/2001 ylipäätään soveltaa käsiteltävään asiaan, koska maksukanne kuluttajaa vastaan nostettiin 1.5.2004 eli ennen Slovenian tasavallan liittymistä Euroopan unioniin.

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

2 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EYVL 2001, L 12, s. 1).

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Unionin oikeus*

1. Asetus N:o 44/2001

4. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 11 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä, ja niiden on perustuttava periaatteeseen, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan perusteella – –”

5. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

1) a) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä,

   b) jollei toisin ole sovittu, tätä säännöstä sovellettaessa kanteen perusteena olevan velvoitteen täytäntöönpanopaikka on:

      — irtaimen tavaran kaupassa se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä tavarat sopimuksen mukaan toimitettiin tai oli toimitettava,

      — palvelujen osalta se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava,

   c) jollei sovelleta b alakohtaa, sovelletaan a alakohtaa; – –”

6. Asetuksen N:o 44/2001 6 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne myös: – –

3) jos kysymyksessä on vastakanne, joka perustuu samaan sopimukseen tai seikkaan kuin pääkanne, siinä tuomioistuimessa, jossa pääkanne on vireillä; – –”

7. Asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kun asia koskee henkilön, jäljempänä ’kuluttaja’, sellaista tarkoitusta varten tekemää sopimusta, jota ei voida pitää hänen ammattiinsa tai elinkeinotoimintaansa liittyvänä, tuomioistuimen toimivalta määräytyy tämän jakson säännösten mukaisesti, – –

a) jos sopimus koskee irtaimen kauppaa ja hinta on suoritettava maksuerissä, tai

b) jos sopimus koskee lainaa, joka on maksettava takaisin erissä, tai muuta luottoa, joka on tarkoitettu irtaimen tavaran kaupan rahoittamiseen, tai

c) kaikissa muissa tapauksissa, jos sopimus on tehty henkilön kanssa, joka harjoittaa kaupallista tai elinkeinotoimintaa siinä jäsenvaltiossa, missä kuluttajan kotipaikka on, tai joka millä keinoin tahansa suuntaa tällaista toimintaa kyseiseen jäsenvaltioon tai useisiin valtioihin kyseinen jäsenvaltio mukaan lukien, ja sopimus kuuluu kyseisen toiminnan piiriin.”

8. Asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan mukaan kuluttajansuojaa koskeva toimivalta ”[ei] vaikuta oikeuteen nostaa vastakanne siinä tuomioistuimessa, jossa pääkanne on tämän jakson säännösten mukaisesti vireillä”.

9. Asetuksen N:o 44/2001 28 artiklassa säädetään seuraavaa:

”– – Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa vireillä olevat kanteet liittyvät toisiinsa, tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, voi keskeyttää asian käsittelyn.

– –

3. Tätä artiklaa sovellettaessa katsotaan kanteiden liittyvän toisiinsa silloin, kun niiden välillä on niin läheinen yhteys, että kanteiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä näyttää tarpeelliselta, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin.”

10. Asetuksen N:o 44/2001 66 artiklan 1 kohdan siirtymäsäännös kuuluu seuraavasti:

”Tämän asetuksen säännöksiä sovelletaan ainoastaan sellaisiin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille, ja sellaisiin virallisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu sen jälkeen kun tämä asetus on tullut voimaan.”

2. Asetus N:o 864/2007 (Rooma II -asetus)

11. Asetuksen N:o 864/2007 [3] johdanto-osan seitsemännessä perustelukappaleessa selvennetään seuraavaa:

”Tämän asetuksen aineellisen soveltamisalan ja säännösten olisi oltava johdonmukaisia [asetuksen N:o 44/2001] ja sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevien säädösten kanssa.”

12. Asetuksen N:o 864/2007 10 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos sellainen sopimukseen perustumaton velvoite, joka johtuu perusteettomasta edusta, mukaan lukien aiheettomasti suoritettujen maksujen vastaanottaminen, koskee tuohon perusteettomaan etuun läheisesti liittyvää osapuolten välistä oikeudellista suhdetta, kuten sopimus- tai vahingonkorvaussuhdetta, siihen sovelletaan tätä suhdetta koskevaa lakia.”

3. Asetus N:o 593/2008 (Rooma I)

13. Asetuksen N:o 593/2008 [4] johdanto-osan seitsemännessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tämän asetuksen aineellisen soveltamisalan ja säännösten olisi oltava yhdenmukaisia – – asetuksen (EY) N:o 44/2001 – – ja [Rooma II -asetuksen] kanssa.”

14. Asetuksen N:o 593/2008 12 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämän asetuksen nojalla sopimukseen sovellettavan lain mukaan säännellään erityisesti – –

e) sopimuksen pätemättömyyden seurauksia.”

3 — Sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista 11.7.2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (Rooma II) (EUVL 2007, L 199, s. 40).

4 — Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 17.6.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (Rooma I) (EUVL 2008, L 177, s. 6).

B *Kansallinen oikeus*

15. Slovenian velvoiteoikeuden mukaan henkilö, joka on saanut toisten vahingoksi perusteetonta etua, on velvollinen palauttamaan saamansa määrän, mikäli se on mahdollista, tai hyvittämään saamansa edun arvon. Perusteettomaan etuun pohjautuva palautusta tai saadun edun arvon hyvitystä koskeva oikeudellinen velvoite syntyy myös silloin, kun henkilö saa etua sellaisen perustan nojalla, joka myöhemmin lakkaa.

III Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymykset

16. Pääasian asianosaiset tekivät 14.1.1994 rahoitusleasingsopimuksen, josta vuokralleantaja johtaa maksuvaatimuksen. Se esitti tämän vaatimuksen ensimmäisen kerran vuonna 1995 oikeusteitse vuokralleottajaa vastaan, ja vaatimuksen seurauksena annettiin vuonna 2004 maksuvelvollisuuden määräävä toimi (tuomio), joka tuloksettoman muutoksenhaun jälkeen tuli lainvoimaiseksi ja täytäntöönpanokelpoiseksi. Vuonna 2006 asianosaiset sopivat, että maksuvelvollisuuden määräävän toimen mukaisesti vuokralleottajan on maksettava 18 678,45 euroa.

17. Vuokralleottaja teki kuitenkin maksuvelvollisuuden määräävästä toimesta uuden laissa säädetyn valituksen.[5] Valituksen perusteella Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Slovenian tasavallan ylin tuomioistuin) kumosi 9.7.2008 ratkaisut, joissa vuokralleantajan maksuvaatimus oli hyväksytty, ja palautti asian ensimmäisen asteen tuomioistuimeen uutta ratkaisua varten. Tässä menettelyn vaiheessa vuokralleottaja nosti vuokralleantajaa vastaan vastakanteen, jossa hän vaati tätä palauttamaan 18 678,45 euron määrän korkoineen ja perusti vaatimuksensa perusteettomaan etuun, koska vuokralleantajan vaatimuksen hyväksymisestä vuonna 2004 annettu tuomio on kumottu.

18. Asian palauttamisen jälkeen vuokralleantajan maksuvaatimus hylättiin lainvoimaisesti. Vuokralleottajan vaatimus sitä vastoin hyväksyttiin ensimmäisessä ja toisessa oikeusasteessa. Vuokralleantaja, jonka maksuvaatimus hylättiin, valitti näistä ratkaisuista ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen ja väitti, että Slovenian tuomioistuimilla ei ole kansainvälistä toimivaltaa vuokralleottajan kannevaatimuksen osalta.

19. Tässä tilanteessa kansallinen tuomioistuin on esittänyt unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettua vastakanteen käsitettä tulkittava siten, että sillä tarkoitetaan myös kannetta, joka on nostettu kansallisessa oikeudessa tarkoitettuna vastakanteena sen jälkeen, kun Revision-menettelyssä[6] oli kumottu vastaajan[7] nostamaa pääkannetta koskevassa oikeudenkäynnissä annettu tuomio, joka tuli lainvoimaiseksi ja täytäntöönpanokelpoiseksi, kun tämä sama asia on palautettu ensimmäisen asteen tuomioistuimeen uutta ratkaisua varten ja kun kantaja[8] vaatii perusteettomaan etuun perustuvassa vastakanteessaan sen summan palauttamista, jonka hän joutui maksamaan sellaisen myöhemmin kumotun tuomion perusteella, joka annettiin vastaajan pääkannetta koskevassa oikeudenkäynnissä?

2) Onko asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua käsitettä kuluttajansuojaa koskevat riita-asiat tulkittava siten, että se kattaa myös tilanteet, joissa kuluttaja kansallisessa oikeudessa tarkoitettuna, pääkanteeseen liittyvänä vastakanteena nostaa oman kanteensa, jossa hän esittää

5 — Tästä Sloveniassa käytössä olevasta muutoksenhakukeinosta käytetään ennakkoratkaisupyynnön 3 kohdassa nimitystä ”Revision-valitus”; sen perusteella, miten tämä käsite ymmärretään Saksassa, kyse on kuitenkin pikemminkin hakemuksesta jo lainvoimaisesti päätetyn menettelyn aloittamiseksi uudelleen.

6 — Ks. Revision-valituksen käsitteestä edellä alaviite 5.

7 — Tällä tarkoitetaan vuokralleantajaa ja vastakanteen vastaajaa.

8 — Tällä tarkoitetaan vuokralleottajaa ja vastakanteen kantajaa.

perusteettomaan etuun liittyvän vaatimuksen, kun pääkanne liittyy asetuksen N:o 44/2001 mainitun säännöksen mukaiseen kuluttajansuojaa koskevaan riita-asiaan, kun kantaja, toisin sanoen kuluttaja, vaatii palauttamaan summan, jonka hän joutui maksamaan sellaisen (myöhemmin) kumotun tuomion perusteella, joka annettiin vastaajan pääkannetta koskevassa oikeudenkäynnissä, toisin sanoen kuluttajansuojaa koskevaan riita-asiaan perustuvan summan palautusta?

3) Mikäli edellä kuvaillussa tapauksessa toimivaltaa ei voida perustaa vastakannetta koskeviin toimivaltasääntöihin eikä sääntöihin, jotka liittyvät toimivaltaan kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa, kysytään seuraavaa:

a) onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettua sopimusta koskevan asian käsitettä tulkittava siten, että se kattaa myös kanteen, jossa kantaja esittää perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen mutta joka on nostettu kansallisessa oikeudessa tarkoitettuna osapuolten välistä sopimussuhdetta koskevaan vastaajan pääkanteeseen liittyvänä vastakanteena, jossa perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen kohteena on sellaisen summan palauttaminen, jonka kantaja joutui maksamaan sellaisen (myöhemmin) kumotun tuomion perusteella, joka annettiin vastaajan pääkannetta koskevassa oikeudenkäynnissä, eli toisin sanoen siten, että se kattaa asian, jossa on kyse sopimusta koskevassa asiassa kyseessä olleen summan palautuksesta?

Mikäli edelliseen kysymykseen voidaan vastata myöntävästi, kysytään seuraavaa:

b) onko edellä kuvaillussa tapauksessa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitetun täytäntöönpanopaikan mukaista toimivaltaa tutkittava niiden sääntöjen valossa, joilla säännellään perusteettomaan etuun perustuvasta vaatimuksesta johtuvien velvoitteiden täytäntöönpanoa?”

IV Oikeudellinen arviointi

20. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensisijaisesti, mikä tuomioistuin on toimivaltainen vuokralleottajan palautusvaatimusta koskevan vastakanteen osalta, ja toisella kysymyksellään, mikä tuomioistuin on toimivaltainen kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa. Se esittää kolmannen kysymyksensä ainoastaan siltä varalta, että kahteen ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, ja sen toisen osan ainoastaan siltä varalta, että kolmannen kysymyksen ensimmäiseen osaan vastataan myöntävästi.

21. Kaikki ennakkoratkaisukysymykset koskevat asetuksen N:o 44/2001 tulkintaa. Kun otetaan huomioon ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämä menettelyn kuvaus, ei kuitenkaan ole itsestään selvää, onko unionin tuomioistuimen vastattava näihin kysymyksiin. On pikemminkin kyseenalaista, voiko mainittu asetus ylipäätään olla merkityksellinen pääasiassa ajallisen soveltamisalansa vuoksi.

22. Asetus N:o 44/2001 tuli voimaan Sloveniassa 1.5.2004, kun Slovenia liittyi unioniin.[9] Menettely vastakanteen nostanutta vuokralleottajaa vastaan ulottuu kuitenkin vuoteen 1995, siis Slovenian tasavallan unioniin liittymistä edeltäneeseen ajankohtaan.

9 — Asetuksen N:o 44/2001 ajallisesta soveltamisalasta ks. tuomio Wolf Naturprodukte (C-514/10, EU:C:2012:367, 19 kohta) ja julkisasiamies Cruz Villalónin ratkaisuehdotus samassa asiassa (C-514/10, EU:C:2012:54, 25 kohta).

23. Ennen ennakkoratkaisukysymysten tarkastelua on siksi ensin selvitettävä asetuksen N:o 44/2001 sovellettavuus käsiteltävässä asiassa. Jos katsotaan, ettei asetusta N:o 44/2001 voida soveltaa käsiteltävässä asiassa, ennakkoratkaisukysymyksiin ei ole tarpeen vastata, koska niillä ei olisi mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävään asiaan ja ne olisivat luonteeltaan hypoteettisia. [10]

A *Asetuksen N:o 44/2001 ajallinen soveltamisala*

24. Asetusta N:o 44/2001 sovelletaan sen 66 artiklan mukaan ainoastaan sellaisiin oikeudenkäynteihin, jotka on pantu vireille *asetuksen voimaantulon jälkeen*.

25. Vuokralleantajan alkuperäiseen maksuvaatimukseen vuodelta 1995 asetusta ei tämän perusteella ilmeisestikään sovelleta.

26. Ennakkoratkaisukysymykset eivät kuitenkaan välittömästi liity kyseisen vuokralleantajan maksuvaatimukseen. Ne koskevat pikemminkin vuokralleottajan vuonna 2008 nostamaa vastakannetta, jonka tämä oli pannut vireille, kun Sloveniassa vireillä ollut asia oli sen käsittelyn lainvoimaisen päättämisen jälkeen palautettu ensimmäisen asteen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Kyseisenä ajankohtana asetusta N:o 44/2001 voitiin jo soveltaa Slovenian tasavallassa.

27. Ratkaisevaa on siten se, onko tässä oikeussuojavaatimuksessa kyse asetuksen N:o 44/2001 66 artiklassa tarkoitetusta itsenäisestä ”oikeudenkäynnistä” [artiklan saksankielisessä versiossa ”Klage” eli kanne] ja kuuluuko se asetuksen ajalliseen soveltamisalaan siitä huolimatta, että menettely kokonaisuudessaan ulottuu jo vuoteen 1995.

28. Euroopan komissio ei voi yhtyä tällaiseen näkemykseen. Sen mukaan menettelyä on tarkasteltava kokonaisuutena ja sen on katsottava alkaneen ennen asetuksen N:o 44/2001 voimaantuloa Sloveniassa. Komissio katsoo näin ollen, ettei ennakkoratkaisukysymyksiä voida ottaa tutkittaviksi.

29. Tällainen kokonaisvaltainen tarkastelutapa ei kuitenkaan ole välttämätön eikä perusteltu.

30. Ensinnäkin menettely vuokralleottajaa vastaan oli jo päätetty lainvoimaisesti ennen kuin asia palautettiin vuonna 2008 ensimmäisen oikeusasteen käsiteltäväksi. Edellä esitetty huomioon ottaen lainvoimaiseksi tulon estävän vaikutuksen vuoksi on jo kyseenalaista, onko unionin oikeuden näkökulmasta menettelyn ylipäätään katsottava ulottuvan vuoteen 1995 saakka vai eikö ole pikemminkin katsottava, että jo päättynyt menettely aloitettiin uudelleen vuonna 2008 eli ajankohtana, jona asetusta N:o 44/2001 voitiin jo soveltaa Sloveniassa.

31. Toiseksi asetuksen N:o 44/2001 66 artiklassa ei – toisin kuin esimerkiksi sen 30 artiklan 1 kohdassa [11] – ylipäätään oteta lähtökohdaksi (ensimmäisen) haasteen jättämistä vaan tietyn oikeudenkäynnin [artiklan saksankielisessä versiossa ”Klage” eli kanne] vireillepano. Jos se pannaan vireille asetuksen voimaantulon jälkeen, asetusta N:o 44/2001 voidaan sen 66 artiklan nojalla soveltaa.

32. Asetuksen 66 artiklasta ei voida päätellä, että sillä tarkoitettaisiin siten monitahoisen, useita vaatimuksia koskevan menettelyn sisällä ainoastaan *ensimmäistä* vaatimusta. Jos lisäksi oikeudenkäynnillä [artiklan saksankielisessä versiossa ”Klage” eli kanne] ymmärretään tuomion Danvaern Production [12] mukaisesti itsenäistä oikeussuojavaatimusta, jota koskeva vaatimus ei rajoitu

10 — Tuomio Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, 21 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

11 — Kyseinen säännös koskee usean sellaisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä, toimivallan rajaamista, ja sitä sovelletaan lisäksi ainoastaan asetuksen II luvun 9 jaksoon, johon nyt kyseessä oleva 66 artikla ei kuulu.

12 — Tuomio Danværn Production (C-341/93, EU:C:1995:239, 18 kohta).

pelkästään vastapuolen väitteiden kiistämiseen, perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen esittämisen tuomioistuimessa vastapuolta vastaan voidaan katsoa kuuluvan asetuksen N:o 44/2001 66 artiklaan sisältyvään oikeudenkäynnin [artiklan saksankielisessä versiossa ”Klage” eli kanne] käsitteeseen.

33. Tätä vastaan puhuu se, että asetuksen N:o 44/2001 66 artiklan joissakin kieliversioissa ei käytetä käsitettä kanne vaan käsitettä oikeudenkäynti.[13] [TÄHÄN ALAVIITE 13] Kuitenkaan myöskään käsitteen oikeudenkäynti käyttämisestä ei seuraa, että kanteen ja vastakanteen osalta olisi oltava kyse yhtenäisestä jatkuvasta oikeudenkäynnistä 66 artiklaa sovellettaessa. Vaikka joidenkin jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä olisikin näin katsottu, se ei ole esteenä nyt ehdotetulle 66 artiklan itsenäiselle tulkinnalle.

34. Näin ollen on katsottava, että ennakkoratkaisupyyntö, jossa esitetyt kysymykset koskevat kaikki vuonna 2008 esitettyä perusteettomaan etuun perustuvaa vuokralleottajan vaatimusta, kuuluu asetuksen N:o 44/2001 ajalliseen soveltamisalaan.

35. Ennakkoratkaisukysymykset eivät siten ole hypoteettisia, joten unionin tuomioistuimen on vastattava niihin.

B *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

36. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohdan mukainen vastakanteeseen perustuva toimivaltaperuste merkityksellinen pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen oikeussuojavaatimuksen kannalta.

37. Vastakanteen oikeudellisen käsitteen yleisen määritelmän lisäksi on näin ollen tutkittava seuraavaksi, koskeeko perusteettomaan etuun perustuva vuokralleottajan vaatimus ”samaa – – sopimu[sta] tai seikkaa – – kuin [vuokralleantajan] pääkanne” kyseisessä säännöksessä tarkoitetulla tavalla.

1. Asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohtaan sisältyvä vastakanteen käsite

38. Asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettua vastakanteen käsitettä on tulkittava itsenäisesti. Vastakanteen käsitettä on täsmennetty tuomiossa Danvaern Productions siten, että sitä sovelletaan kantajaa vastaan esitettyihin erillisiin vaatimuksiin, joissa tarvittaessa myös ”voidaan vaatia määrältään kantajan saatavaa suurempaa saatavaa, ja vaatimus voidaan esittää siitä huolimatta, että kantajan nostama kanne on hylätty”.[14]

39. Vastakanteessa on siten esitettävä kantajan vaatimuksesta rajattavissa oleva vaatimus, jolla vaaditaan erillisen ratkaisun antamista.[15]

40. Näin on katsottava tapahtuneen käsiteltävässä asiassa.

41. Suoritetun maksun palauttamista koskevassa vaatimuksessa on nimittäin kyse vuokralleottajan itsenäisestä vaatimuksesta, jossa vaaditaan erillisen ratkaisun antamista vuokralleantajalle, nimittäin perusteettomasti maksetun määrän palauttamista. Tällainen vaatimus ei ole pelkkä puolustautumiskeino vastapuolen nostamaa maksukannetta vastaan.

13 — Ks. esim. englanninkielinen (legal proceedings), ruotsinkielinen (rättsliga förfaranden) ja slovaniankielinen (pravne postopke) versio. Ranskan-, italian- ja espanjankielinen versio sitä vastoin tukeutuvat käsitteeseen ”action judiciaire”.

14 — Tuomio Danvaern Production (C-341/93, EU:C:1995:239, 12 kohta).

15 — Julkisasiamies Légerin ratkaisuehdotus Danvaern Production (C-341/93, EU:C:1995:139, 26 kohta).

2. Käsite ”perustuu samaan sopimukseen tai seikkaan kuin pääkanne”

42. Asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohdassa edellytetään lisäksi, että vastakanne ”perustuu samaan sopimukseen tai seikkaan kuin pääkanne”.

43. Unionin tuomioistuin ei ole vielä toistaiseksi käsitellyt tyhjentävästi ilmaisun ”perustuu samaan sopimukseen tai seikkaan kuin pääkanne” tulkintaa.[16] Myös sitä on tulkittava itsenäisesti ottaen huomioon asetuksen N:o 44/2001 tavoitteet, mutta tässä yhteydessä ei ole välttämätöntä turvautua asetuksen 28 artiklasta annettuun oikeuskäytäntöön.[17]

44. Vastakanteeseen perustuvan erityisen toimivaltaperusteen tarkoituksena on antaa mahdollisuus siihen, että asianosaisten molemminpuoliset vaatimukset ratkaistaan samassa oikeudenkäynnissä ja samassa tuomioistuimessa,[18] sikäli kuin nämä vaatimukset perustuvat yhteiseen tosiseikastoon ja siten joko asianosaisten väliseen sopimukseen tai menettelyn aloittavan pääkanteen perustana olevaan tosiseikastoon.[19]

45. Näin on käsiteltävässä asiassa. Vastakanteessa esitetty palauttamisvaatimus perustuu nimittäin leasingsopimukseen, josta kantajan maksuvaatimus johdettiin.

46. Vaatimus, joka koskee tuomioon sisältyvän maksuvelvoitteen mukaisesti maksetun määrän palauttamista, on tosin luonteeltaan perusteettomaan etuun perustuva, mutta sen voidaan katsoa juontuvan leasingsopimuksesta sikäli, ettei perusteettomaan etuun perustuvaa vaatimusta olisi syntynyt ilman leasingsopimusta ja sen täyttämiseksi suoritettua maksua.

47. Sitä, onko olemassa riittävän läheinen yhteys asianosaisten tekemään sopimukseen, voidaan lisäksi tarkastella sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista annetussa asetuksessa N:o 593/2008 (Rooma I) ja sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista annetussa asetuksessa N:o 864/2007 (Rooma II) esitettyjen perusteiden perusteella. Rooma I- ja Rooma II -asetuksissa lähdetään nimittäin yksimielisesti siitä periaatteesta, että maksujen perusteettomaan etuun perustuvan palauttamisen on liityttävä perustana olevaan sopimukseen sovellettavaan lainsäädäntöön,[20] ja katsotaan siten perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen juontuvan viime kädessä sopimuksesta, jonka täyttämiseksi kyseinen maksu suoritettiin.

48. Tämä huomioon ottaen vaikuttaa perustellulta ottaa vastaava yhdenmukaisuus ja sopimukseen perustuva yhteys lähtökohdaksi myös perusteettomaan etuun perustuvien vastakanteiden osalta asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohdan yhteydessä.

49. Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohdassa tarkoitetulla käsitteellä ”vastakanne, joka perustuu samaan sopimukseen – – kuin pääkanne” tarkoitetaan myös kannetta, joka on nostettu sen jälkeen, kun oli kumottu nykyisen vastaajan nostamaa pääkannetta koskevassa oikeudenkäynnissä annettu tuomio, joka

16 — Ks. määräys Reichling (C-69/02, EU:C:2002:221), jossa ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuivat selvästi.

17 — Myös tämän säännöksen yhteydessä nousee esille kysymys kahden kanteen ”liittymisestä” toisiinsa. Asetuksen 28 artiklan 3 kohta koskee sanamuotonsa (”Tätä artiklaa sovellettaessa”) ja systematiikkaan liittyvän asemansa mukaisesti kuitenkin *yksinomaan* tilannetta, jossa uhkana ovat ristiriitaiset tuomiot, koska eri jäsenvaltioiden eri tuomioistuimissa vireillä olevat kanteet liittyvät toisiinsa. Jos vastakanne nostetaan yhdessä ja samassa menettelyssä, ristiriitaisten tuomioiden uhkaa ei sitä vastoin ole.

18 — Ks. julkisasiamies Légerin ratkaisuehdotus Danvaern Production (C-341/93, EU:C:1995:139, 7 ja 35 kohta).

19 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehdystä yleissopimuksesta tehty Jenardin selvitys (EYVL 1979, C 59, s. 1, 28).

20 — Tässä yhteydessä on järjestelmällisesti pidettävä pätemättömien sopimusten tapauksessa Rooma I -asetuksen 12 artiklan 1 kohdan e alakohtaa ensisijaisena Rooma II -asetuksen 10 artiklan 1 kohtaan nähden (ks. NomosKommentar-BGB/Leible, Art. 12 Rom I, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

tuli lainvoimaiseksi ja täytäntöönpanokelpoiseksi, ja kun tämä sama asia on palautettu ensimmäisen asteen tuomioistuimeen uutta ratkaisua varten, ja jossa nykyinen kantaja vaatii perusteettoman edun perusteella sen määrän palauttamista, jonka hän joutui maksamaan sellaisen myöhemmin kumotun tuomion perusteella, joka annettiin vastaajan pääkannetta koskevassa oikeudenkäynnissä.

C *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

50. Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää selventämään, onko kuluttajan vastakanteena nostamassa kanteessa, jossa hän esittää asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitetun kuluttajansuojaa koskevan riita-asian yhteydessä perusteettomaan etuun liittyvän vaatimuksen, kyse samoin kuluttajansuojaa koskevasta riita-asiasta.

1. Toisen ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottaminen

51. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole esittänyt tätä kysymystä pelkästään siinä tapauksessa, että vastakanteeseen perustuvaa toimivaltaperustetta koskevaan kysymykseen vastataan kieltävästi, toisin kuin olen edellä ehdottanut.

52. Nyt tarkasteltavassa tapauksessa toiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastaaminen ei kuitenkaan liene enää merkityksellistä siksi, että pääasiassa voidaan joka tapauksessa soveltaa asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohdan mukaista vastakanteeseen perustuvaa toimivaltaperustetta ja siten Slovenian tuomioistuinten on jo tästä syystä katsottava olevan kansainvälisesti toimivaltaisia.

2. Täydentävästi: toisen ennakkoratkaisukysymyksen sisällön arviointi

53. Täydentävästi on käsiteltävä lyhyesti toista kysymystä ja tarkasteltava vastakanteena esitetyn perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen oikeudellista luonnetta kuluttajansuojaa koskeva toimivalta huomioon ottaen.

54. Kuluttajansuojaa koskevan toimivallan yhteydessä unionin tuomioistuin on omaksunut laajan lähestymistavan ja katsonut siihen kuuluviksi myös vaatimukset, joilla on ainoastaan ”läheinen yhteys” kuluttajasopimukseen.[21] Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisella oikeussuojavaatimuksella, jolla pyritään kuluttajasopimuksen – tässä: rahoitusleasingsopimuksen – täyttämiseksi maksetun määrän palauttamiseen, on tällainen läheinen yhteys.

55. Edellä esitetyn perusteella toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kuluttajansuojaa koskevan riita-asian käsitettä on tulkittava siten, että se kattaa myös kuluttajan esittämän perusteettomaan etuun liittyvän vaatimuksen, joka liittyy häntä vastaan vireillä olevaan toiseen kuluttajansuojaa koskevaan riita-asiaan ja jolla pyritään saamaan takaisin määrä, jonka kuluttaja joutui maksamaan toisessa kuluttajansuojaa koskevassa riita-asiassa annetun ja myöhemmin kumotun tuomion perusteella.

D *Kolmas ennakkoratkaisukysymys*

56. Kolmannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, voidaanko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan mukaista sopimusta koskevaa toimivaltaperustetta soveltaa (ja mahdollisesti miten), jos pääasiassa kyseessä olevan kaltainen vuokralleottaja esittää perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen.

21 — Ks. viimeksi tuomio Hobohm (C-297/14, EU:C:2015:844, 33 kohta).

57. Slovenian tuomioistuinten toimivalta voidaan perustaa sekä vastakanteita koskeviin toimivaltasäännöksiin että kuluttajansuojaa koskevia riita-asioita koskeviin toimivaltasäännöksiin, joten kolmanteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata. Täydentävyyden vuoksi tarkastelen kuitenkin sitä lyhyesti.

1. Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäinen osa

58. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettu käsite ”sopimusta koskeva asia” koskee ensinnäkin kaikkia tilanteita, joissa henkilö on vapaaehtoisesti sitoutunut velvoitteeseen toiseen henkilöön nähden.[22] Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan soveltamisalaan kuuluvat paitsi suorat sopimusvelvoitteet myös johdetut velvoitteet, esimerkiksi vahingonkorvaus- tai palauttamisvaatimukset, jotka tulevat täyttämättä jätetyn sopimusvelvoitteen tilalle.[23]

59. Unionin tuomioistuin on vasta äskettäin tuomiossa Profit Investment SIM selventänyt tältä osin, että ”kanteita, joilla vaaditaan sopimuksen kumoamista ja kyseisen sopimuksen perusteella aiheettomasti maksettujen määrien palauttamista, on pidettävä kyseisessä säännöksessä tarkoitettuina ’sopimusta koskevina asioina’”,[24] ja ottanut tässä yhteydessä lähtökohdaksi ”palautusoikeuden ja sopimussuhteen väli[s]en syy-yhtey[den]”.[25]

60. Tätä lähestymistapaa voidaan ehdottomasti soveltaa arvioitavana olevaan asiaan, jossa ei tosin ole kyse pätemättömästä sopimuksesta sen varsinaisessa merkityksessä vaan maksusta, jolla maksuvelvollisuuden määräävän toimen kumoamisen seurauksena ei ole enää oikeudellista perustaa.

61. Näin ollen kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäiseen osaan on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdassa käytettyä ilmausta ”sopimusta koskevassa asiassa” on tulkittava siten, että se kattaa myös pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen kanteen, jossa vuokralleottaja esittää perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen.

2. Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen toinen osa

62. Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen toinen osa koskee täytäntöönpanopaikan määrittämistä kyseisen vaatimuksen osalta.

63. Koska pääasiassa kyseessä oleva rahoitusleasingsopimus, johon perusteetonta etua koskeva vaatimus liittyy, ei ole 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa tarkoitettu kauppasopimus[26] eikä palvelusopimus,[27] velvoitteen täytäntöönpanopaikka määräytyy käsiteltävässä asiassa 5 artiklan 1 alakohdan c alakohdan, luettuna yhdessä a alakohdan kanssa, perusteella, siis ottamalla perustaksi esitettyyn vaatimukseen sovellettava kansallinen lainsäädäntö.[28]

22 — Tuomio Handte (C-26/91, EU:C:1992:268); tuomio Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, 23 kohta) ja tuomio Engler (C-27/02, EU:C:2005:33, 48 ja 50 kohta).

23 — Tuomio de Bloos (14/76, EU:C:1976:134).

24 — Tuomio Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282, 58 kohta).

25 — Tuomio Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282, 55 kohta).

26 — Irtaimen toimittamista koskevasta vaatimuksesta ks. tuomio Car Trim (C-381/08, EU:C:2010:90, 32 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

27 — Tuomio Falco Privatstiftung (C-533/07, EU:C:2007:257, 29 kohta), jonka mukaan teollis- ja tekijänoikeuden käyttöoikeuden myöntäminen ei kuulu palvelun käsitteeseen.

28 — Tuomio Industrie tessili italiana v. Dunlop AG (12/76, EU:C:1976:133, 13 ja 15 kohta), tämän oikeuskäytännön sovellettavuudesta asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaan ks. tuomio Falco Privatstiftung (C-533/07, EU:C:2007:257, 47 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

64. Koska johdettujen vaatimusten tapauksessa oikeuskäytännössä pidetään ratkaisevana velvoitetta, jonka täyttämättä jättämiseen kantajan vaatimukset perustuvat,[29] vaikuttaa välttämättömältä ottaa myös perusteettomaan etuun perustuvan vaatimuksen yhteydessä lähtökohdaksi alkuperäisen (oletetun) maksuvelvollisuuden täytäntöönpanopaikka. Samaan suuntaan viittaavat Rooma I -asetuksen 12 artiklan 1 kohdan e alakohdasta ilmenevät arvioinnit, joiden mukaan myös sopimuksen päättymisen seuraukset (esimerkiksi sen purkaminen) kuuluvat sopimukseen sovellettavan lain piiriin.[30]

65. Kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen toiseen osaan on siksi vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdassa tarkoitettu velvoitteen täytäntöönpanopaikka on määritettävä soveltamalla niitä kansallisen lainsäädännön säännöksiä, joita sovelletaan alkuperäisen sopimukseen perustuvan maksua, jota nyt vaaditaan palautettavaksi, koskevan velvoitteen täytäntöönpanoon.

V Ratkaisuehdotus

66. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että koska pelkästään vastaus ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on merkityksellisen asian ratkaisemisen kannalta, unionin tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

67. Asetuksen N:o 44/2001 6 artiklan 3 alakohdassa tarkoitetulla käsitteellä ”vastakanne, joka perustuu samaan sopimukseen – – kuin pääkanne” tarkoitetaan myös kannetta, joka on nostettu sen jälkeen, kun oli kumottu nykyisen vastaajan nostamaa pääkannetta koskevassa oikeudenkäynnissä annettu tuomio, joka tuli lainvoimaiseksi ja täytäntöönpanokelpoiseksi, ja kun tämä sama asia on palautettu ensimmäisen asteen tuomioistuimeen uutta ratkaisua varten, ja jossa nykyinen kantaja vaatii perusteettoman edun perusteella sen määrän palauttamista, jonka hän joutui maksamaan sellaisen myöhemmin kumotun tuomion perusteella, joka annettiin vastaajan pääkannetta koskevassa oikeudenkäynnissä.

29 — Tuomio De Bloos (14/76, EU:C:1976:134, 13 ja 14 kohta).

30 — Ks. tästä edellä tämän ratkaisuehdotuksen 46 kohta ja Rauscher ja Leible, EuZPR/EuIPR (2011), 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.